

LA DINAMITA POETICA DE JOSEP ESPUNYES

Per als amics, és Pep; per als devots de la màgia, Capricorni; per als etiquetadors, poeta social; per als geogràfics, de Peramola —Alt Urgell—, i així la tirallonga de definicions per aquest cisel·lador del món de cada dia, del món del treball i dels oprimits. I si intitulem avui l'escrit «La dinamita...» no és pas per rememorar les gestes d'un Mateo Morral o de qualsevol altre acòlit dels còctels amb nom de general rus, senzillament és per la recordança vital que té aquesta matèria explosiva pel Pep quant a antiga professió i quant a càrrega comunicativa; vegeu-ne una tria, tres poemes que juntament amb les dues auques publicades a «Ori-flama» l'any passat, el parell de sonets a «Tarot de quinze» i algun poema dispers en antologies, com ara la social de l'Àngel Carmona editada per Alfaguara, donen un reflex dels camins pels quals viatja l'indòmit dinamiter:

PIC

A cop de cap ample talles d'arrel
el dret a l'espai i a aquell glop de cel.
Capgires. I gronxes, en el joc del puja i baixa,
el viure del ric i la nostra caixa.
Lent endins la punta en la ferida,
que ens atansa el capvespre de la vida.

PALA

Amuntegues fora clot seca recança,
vella heretat d'un ahir i un altre ahir.
El ferro amb l'ombra dibuixa una endurança
i, la fusta del mànec, ignota fi.
Tot amb tot —cert—, encara m'avedes l'esperança
de descalçar terra per al jaç del botxí.

CARRETO

Allarga el teu braç mans d'eixorc amo
que m'apamen del pam el que no apamo.
Car enyasten amb la matèria de la pota,
fins el lleure més que just d'una cabota.
Roda i bastiment m'apropen, port franc diari,
els somnis d'un bell son i un nou calvari.

Parlem al bar que hi ha davant l'Ateneu, ens hi trobem sovint en aquest bar de nom venegolà. Els papers s'omplen, s'amunteguen i costa de seleccionar de tant de paperam. Voldria reproduir-ho tot. Li pregunto per la poesia jove, pel país, per les editors poètiques, pel fet poètic, per la davallada de la poesia social, per les capelletes poètiques, en fi, una entrevista d'aquelles en les quals es diu tot. Evidentment, no ho podem encabir però un dia o altre, com els set llibres que li esperen la revelació i dormen el somni dels injustos en un calaix oblidat d'un censor qualsevol, sortirà, no ho dubteu pas.

T'ho diré molt clar tot el que penso. El moviment de la jove poesia el veig amb força rigor poètic. Ara bé, la trobo força de laboratori i si bé és interessant per tot el que implica de cara a la investigació del llenguatge en si, és a dir, de la nostra llengua, s'aparta de la problemàtica del fet quotidià que viu la majoritària majoria del context. Fet i fet, els poetes, el món poètic, a Catalunya, és un bri de fenàs enmig de l'herbei; amb això et vull dir que al país no hi ha només poetes: hi ha fusters, manyans, pagessos... i, és clar, aleshores tot depèn del que entenc jo per poesia. L'entenc com una arma contra les poderoses institucions que en tant que homes, en tant que éssers, ens intenten anular. Si hi ha una cosa evident és que la violència que pot exercir l'home contra un sistema, és un zero a l'esquerra comparada amb la que exerceix tot sistema sobre l'home... Es ben clar, això.

I, companys, el cronista discrepa en alguna valoració però entén perfectament la postura honesta i valenta d'aquest compare de recitals poètics, de vetllades més o menys literàries i d'una vida amb una mateixa i constant problemàtica. La definició que fa de l'art és ben evident i palesa tot un tarannà ben personal: **Per a mi, l'art és un trencament de la realitat mitjançant la comunicació de vida.** Però continuem transcrivint els mots d'en Josep Espunyes, car té moltes coses interessants per a dir; vegeu, vegeu: **No escric pas per una necessitat vital, escric senzillament perquè la visió de la nostra realitat m'hi empeny, m'hi obliga si em vull comportar decentment.** Això em fa dir que em moc en un camp que la gent en diu poesia social encara que, de fet, no he entès mai què vol dir això de «poesia social». Social només vol dir

pertanyent a la societat i, vulgues no vulgues, el fet artístic arriba segons la sensibilitat que atresoren aquells qui el reben i, en definitiva, la integren. A partir d'aquí penso que si la poesia no té més lectors és per una realitat concreta —pensa en Cuba i els milers de lectors habituals—, i perquè s'aparta de l'existència que se'ns imposa. No nego, entenguem-nos, la poesia de sentiment, no sentimentalista; sí, no la rebutjo pas aquesta poesia, però la vida no és ni flors ni violes, ni gespa ni romaní si la vivim conscientment... De cara als qui l'han de ballar amb l'eixorquesa, que són els més, hauríem d'entendre que la poesia només per la poesia se la miren com aquell qui sent ploure, no s'hi senten identificats. I sense negar, ho repeteixo un altre cop, la sensibilitat que com a homes ens cal..., o ens farà falta.

I continua la xerrada amb aquest poeta que ultra les condicions lingüístiques té la pròpia essència de la vida poètica incorporada al seu «modus vivendi». Assalariat per força —és per allò de les garrofes—, treballa vuit hores diàries bo i esmenant textos dins uns gràfics. Després: lectura, teatre, amics, la vida amb el poble..., i el poble és als bars, als carrers, i allà s'hi troba n'Espunyes. Per acabar, un sonet pot il·lustrar més, si cal, cosa que dubto, l'ideari que té:

NADAL 73 A LA TAULA D'UNA FAMÍLIA DIGUEM-NE MODESTA

Avui nós, dinarem civet de llebre,
i xampany, i pastís de rovell d'ou;
tindrem com tothom nadalença febre
i almoina d'estrenes al migrat sou.

Als cants de costum, davant el pessebre,
hi unirem el prec d'un més que agre prou!
al preu dels llogers, l'encarit menegre...:
al tren de vida, tostamps lluny d'alou.

I amb manyacs per al Nen —no hem de decebre
la Mare i la mula, el Pare i el bou—
direm ser més bons per tal de ben rebre

el dot que d'antic ens brinda el Ninou:
dotze hores de tresc, si l'any escup gebre,
dotze hores de tresc, si aireja o si plou!

Fins ara no he publicat res, vull dir en llibres com cal. N'he fet set i d'aquests n'he presentat cinc i si no han sortit a llum no ha estat pas per manca d'editora. Darrerament en Viladot me n'ha presentat dos a Informació que també han estat diguem-ne barrats... Tornant a la llengua, cal matitzar que el poeta hi ha de jugar com el futbolista amb la pilota i ha de saber encastar el mot a l'igual que el paleta posa un totxo; crec que el poeta, o tot escriptor, a més bagatge lingüístico-cultural més força i claredat donarà a les idees que el mouen, àdhuc més vida. Una de les coses amb què no crec és que pel fet de viure uns circumstàncies que tots coneixem prou bé, el poeta s'hagi d'autocensurar quan escriu. Francament, determinades concessions no les acabo de capir. Per mi resta palès, pel que fa a la llengua, i una llengua implica fins i tot una visió diferent del món, que els catalans confonen molt sovint, gairebé sempre, l'educació amb el servilisme. De la mateixa manera que penso que el dret de treballar no es pot negar a cap ser humà vingui d'on vingui, també penso que si un home arriba a casa nostra i hi troba un respecte a la seva dignitat com a tal, s'ha d'adonar, i res no li'n justifica, si no ho fa, que viu en un context amb una personalitat ben marcada i el que no pot fer és posar el context en funció del seu «jo»; vull dir, amb això, que l'home ha d'estar al servei de la col·lectivitat que l'envolta. El que em féu conscient d'aquesta situació, i et parlo de fa uns quants anys, és que jo, essent fill de Peramola, on tothom parla català, per mitjà de l'educació —mins a educació, val a dir-ho— se'm va posar en funció d'una llengua que no era la meua i, a la persona, entenc que no se la pot posar en funció d'interessos arbitraris: ningú no és serf ni instrument de ningú. Encara més: posar-la en funció d'altri és negar-li l'honorabilitat. D'antuvi, i sembla que hauria de ser prou sabut, ni tu ni jo, Josep Maria, ni ningú, no som una destal, un magall o una saca. Dissortadament, però, i en aquest país, sembla que pensar fa la guitza a bon ramat de gent.

JOSEP M. FIGUERES